

Vybrané scenáre globalizácie ako alternatívy politickej negociácie

Ladislav Hohoš

Najmä po prevratoch z konca 90-tych rokov, kedy sa odstránili posledné bariéry, je evidentné, že globalizácia reprezentuje hlavný megatrend svetovej civilizácie na počiatku druhého milénia: zdá sa, akoby absentovali akékoľvek zábrany vo vzťahu k nastoleniu globálneho kapitalizmu v horizonte najbližšieho štvrtstoročia, uvedené sa však netýka protirečení, ktoré sú imanentné samému procesu jeho rozširovania. Globalizácia, ktorej zásadným prejavom je rozširovanie svetového trhu, je spätá s jednotlivými fázami priemyselnej revolúcie, ale aj politickými peripetiami od polovice 19.storočia (chronologicky a tematicky zodpovedá Marxovmu a Engelsovmu *Manifestu*). *Globálny kapitalizmus* ako jednotný svetový systém riadený triedou globálnych kapitalistov (formulácia J.Harrisa) funguje podľa imanentných zákonov fungovania kapitalistického systému, takže prospech z globalizácie nebude globálny, ba čo viac, bude sa prehlbovať pauperizácia a marginalizácia celých regiónov až svetadielov, ako aj väčšiny svetovej populácie. Medzi víťazov (úspešných) sa zaradia tie štáty a skupiny, ktoré získajú náskok v prístupe k novým „vysokým technológiám“, zvyšok obyvateľstva okrem určitého počtu služobníkov sa stáva prebytočným až zbytočným; na rozdiel od Marxovej „priemyselnej rezervnej armády práce“ nemá žiadnu nádej do budúcnosti, že by sa ich postavenie snád v priaznivejších ekonomických podmienkach mohlo aspoň dočasne zlepšiť. Do úvahy pritom treba brať tzv. externé šoky, ktorými sú predovšetkým globálne otepľovanie, pandémie (AIDS), medzinárodný terorizmus, ale aj unilateralizmus superveľmoci.

Spomedzi globálnych scenárov v horizonte najbližších dvadsať rokov, ktoré sú verejne prístupné, uvedieme scenár na objednávku Royal Dutch Shell z roku 2005. Možné alternatívne budúcnosti sú podmienené pôsobením základných radiacií síl, ktoré tvoria trojstranný trojuholník – interakcie medzi účastníkmi trhu, štátmi a spoločnosťou, ďalej ide o tri druhy pôsobenia – trhové stimuly, sila spoločnosti, nátlak (regulácia), pričom uvedené faktory pôsobia na tri operačné ciele – výkonnosť, sociálna súdržnosť a bezpečnosť. Ako základné trendy do roku 2025 experti identifikovali (1.) že globalizáciu formujú USA a Čína pri určitom vplyve „soft power“ t.j. EU a Japonska; (2.) že sa vytvára globálny trh s legislatívnymi službami a produktami; (3.) že národné štáty sa transformujú na trhové štáty. Výsledkom sú tri scenáre, niečo ako utópie v zmysle ideálnych etalónov, ktoré naznačujú, ako by sa mohla vyvíjať demokratická trhová ekonomika. Sú to nasledovné alternatívy: (1.) „málohodnoverná globalizácia“ čiže legalistický svet s dôrazom na bezpečnosť a výkonnosť a to aj na úkor sociálnej súdržnosti, lebo trhové sily pôsobia pri rastúcej nedôvere účastníkov trhu, čo si vyžaduje značné náklady na ich ochranu; (2.) „otvorené dvere“ čiže pragmatický svet, pričom s postupom globalizácie narastá tendencia k sociálnej súdržnosti a dôraz na výkonnosť za cenu menej bezpečnosti; (3.) „zástavy“ alebo dogmatický svet, v ktorom dôraz na bezpečnosť a hodnoty spoločnosti prevažuje na úkor výkonnosti, takže napredovanie procesov globalizácie má za následok fragmentarizáciu spoločnosti na diferencované skupiny

pod rozmanitými zástavami. *Legalistický svet* znamená orientáciu na trh („dokáž mi to“), pričom všeobsiahle súdne právomoci a konfliktné zákony vedú k zavádzaniu rozsiahlych spôsobov kontroly, inštitucionálna diskontinuita obmedzuje cezhraničnú ekonomickú integráciu. *Pragmatický svet* znamená orientáciu na spoločnosť („spoznaj ma“), obsahuje zabudovanú bezpečnosť, harmonizáciu súčinnosti a pravidiel, vzájomné uznanie, nezávislé médiá, úzke prepojenie medzi investormi a občianskou spoločnosťou podporuje cezhraničnú integráciu. *Dogmatický svet* je orientovaný na štát („nasleduj ma“), ide o hry s nulovým súčtom, dogmatické prístupy a národné preferencie, kedy hodnotové a náboženské konflikty brzdia globalizáciu, čo vedie k ohradeným spoločenstvám, národným štandardom a patronátom prehlbujúcim roztrieštenosť. ([1.]

Posledný scenár fragmentarizácie je podľa môjho názoru reálny, hoci v dlhšom časovom horizonte než hypotetických dvadsať rokov. J.Keller predložil sociologický scenár postmoderného feudalizmu resp. refeudalizácie modernej spoločnosti, ktorý sa vzťahuje k alternatíve „zástavy“ a predpokladá návrat do predmoderných pomerov v zmysle určitej formy neorganizovaného barbarstva. Predložené scenáre legalistického a pragmatického sveta v tomto kontexte vystupujú ako alternatívy žiadúcej budúcnosti, ako potencie, ktoré bránia refeudalizácii. V rámci globalizácie prechádzame podľa Kellera od procesov organizovanej k pomerom neorganizovanej modernity. Populácia sa bude deliť na tých, ktorí sú schopní platiť za nadštandardné služby, poskytované predtým cez verejný sektor, a na tých, ktorí budú odkázaní na svojpomoc. Rozdrobenie verejnej moci a závislé obyvateľstvo pod ochranou patrónov a ich družiny vytvára inštitúcie klientelizmu, charakteristické pre feudalizmus. V súčasnosti k dualizácii spoločnosti vedie stagnácia stredných vrstiev. Ďalším faktorom klientelizmu je sieťové usporiadanie, ktoré umožňuje vyvolenosť klientov, majúcich prístup k patrónovi v situácii, kedy prudko narastá dopyt po istote a bezpečnosti v rámci krízy sociálneho štátu. Ako argument slúži aj to, že niektoré formy klasického feudalizmu boli dobre zlučiteľné s osobnou slobodou a v rámci lénneho feudalizmu vazal nepatril do patrimonialnej moci pána. Lenže samotná formálna sloboda nezaručuje schopnosť čeliť rizikám vlastnými silami. Vzťah „patrón – klient“ znamená návrat k osobným vzťahom závislosti (termín K.Marxa) na lokálnom základe, obmedzenie lokalitou však v postmodernom feudalizme nemusí platiť. Scenár J.Kellera vychádza zo situácie, kedy množstvo ľudí je prebytočných, lebo trh ich nepotrebuje za účelom abstraktnej práce, preto sa stávajú *klientmi* tých, čo sú schopní na vlastné náklady čeliť rizikám, t.j. sú schopní sebaobzbrojenia. ([2], 174-176) Fakt marginalizácie a pauperizácie prevažnej časti svetovej populácie je už v súčasnosti silným argumentom v prospech hodnovernosti práve uvedeného scenára.

Neudržateľný a samoučelný ekonomický rast, vo vyspelej časti sveta politický fetiš, ohrozuje civilizáciu rovnako ako zbrane hromadného ničenia, avšak bez udržateľného rastu by najmenej tretina populácie /dnes sú to dve miliardy ľudí/ bola odsúdená k biede a civilizácia by sa zrútila do barbarstva. Zásadný problém postkapitalistickej globalizovanej spoločnosti spočíva v tom, ako zabezpečiť právo na minimálnu ľudskú dôstojnosť a teda prežitie zmysluplného života ostrakizovaným, ktorí sa rozhodne nie iba vlastnou vinou ocitli mimo rámca autarkiou presadzovanej všeobecnej pracovnej povinnosti alebo sa jednoducho

nemali vôbec narodiť. E.Bondy poukazuje na to, že intenzifikácia práce je poverou, ktorá bola ľuďom vnútená iba pred niekoľkými generáciami, ak aj v tradičnej spoločnosti bola práca odcudzená, vzťah človeka k jeho vlastnej produkcii nebol založený na neprimeranej drine. „Vlastníci výrobných prostriedkov kalkulovali s tým, že pracovníka zodrú až k smrti, pri čom vedľa hladuje ďalších desať ľudí, ktorí by časť jeho práce mohli prevziať a uživiť sa. To je ekonomická realita, na ktorej bola vybudovaná povera o tom, že produkcia musí stále rásť a byť stále väčšia, inak že sa civilizácia zrúti.“([3], 114) Scenár E.Bondyho vychádza z exkluzivity motivácie zisku, ktorá povedie k tomu, že napokon ostane jeden monopolný vlastník, ktorý už vlastne zisk ani moc nepotrebuje, ostáva mu len maximalizovať svoju vlastnú prestíž. Keďže sú to práve právne systémy, ktoré modelujú štruktúru spoločnosti, elita, ktorú globálni hráči potrebujú, by mohla byť schopná vypracovať legislatívne schémy, ktoré by sledovali prevzatie moci zvnútra a tak umožnili zvrhnutie nadnárodnej oligarchie. Právna veda by mala sformulovať určité civilizačné právne normy tak, aby boli natoľko upevnené, že by sa dali iba ťažko prekročiť, ba čo viac, aby sa pre ostatných obyvateľov planéty stali prirodzenými, resp. zvykovými normami. ([3.], 96-99) Spoločným menovateľom oboch scenárov (Bondyho a Kellera) je úvaha o novej elite – víťazoch globalizácie, ktorí naplňajú svoje záujmy a tým, že sú úspešní, spúšťajú sebadeštrukčný mechanizmus sociálneho poriadku nimi etablovaného. Uvedené pripomína Marxovu predstavu, že kapitalizmus zanikne až vtedy, keď naplní svoje historické poslanie a tým sa stáva nositeľom skrytých imanentných sebadeštrukčných mechanizmov.

Zdalo by sa, že v postmodernej dobe s jej akcentovaným poriadkom chaosu, všezahrňujúcim pluralizmom a prehnaným hodnotovým relativizmom nemá opodstatnenie žiadna metafyzika resp. ideológia s nárokom na totálnu platnosť, kryptoekonomizmus ako neoliberalná ideológia globalizmu sa však v súčasnosti výrazne presadzuje.¹ Možno si predstaviť scenár s elitnou kozmopolitnou menšinou, profitujúcou z globalizácie, ktorá sa necíti byť nijako zodpovednou vo vzťahu k väčšine spoločnosti, ponechanej svojmu osudu. Táto väčšina bude akcentovať svoje jedinečné kultúrne identity („vzbura menších“), lebo ničím iným proti úspešnej ekonomickej globalizácii nedisponuje, a navyše – čo je podstatné – môže odmietat ideológiu ekonomického rastu s tým, že v mene vlastných hodnôt neakceptuje ako primárny cieľ zisk a konkurencieschopnosť a to aj za cenu určitého poklesu spotreby resp. životnej úrovne, čím prestáva fungovať doterajší politický konsenzus. Otázka, či je možné dosiahnuť aspoň určitú mieru distributívnej spravodlivosti v rámci princípov spravodlivosti /zmiernenie fatálneho konfliktu/ alebo hypotéza, že niekedy v budúcnosti dospeje civilizácia do štádia, kedy bude môcť úspešne fungovať mimo rámca spravodlivosti, prestáva byť iba teoretickou a stáva sa nanajvýš praktickou otázkou prežitia ľudstva v globálnom meradle.

Ak uvažujeme o svetovej ríši globalizácie, inšpiráciu treba hľadať u filozofa, ktorý azda najlepšie zovšeobecnil podstatu osvietenstva, u filozofa slobody – I.Kanta. Známý sociálny filozof a sociológ Lord Dahrendorf pripomína Kantov spis

¹ Tento koncept vychádza z hegeliánskeho myslenia, z dialektiky obrátenej do minulosti, prípadne môže vyústiť do úvah o „konci dejín“. Marx svoj akčný koncept dialektiky založil na obrate k budúcnosti a považoval ho za prekonanie Heglovho absolútneho idealizmu.

Myšlienky k všeobecným dejinám zo svetoobčianskeho hľadiska a východiskovú ideu, prostredníctvom ktorej Kant zdôvodnil finalitu dejín, ideu nespooločenskej spoločenskosti (die ungesellige Geselligkeit). Kant totiž akceptoval Hobbesovo negatívne vymedzenie ľudskej prirodzenosti², v tomto zmysle uvažoval realisticky na rozdiel od utopických predstáv o novom človeku, ale v jeho teleologickej koncepcii nejde o anarchiu, ktorá by skončila totálnou genocídou: práve tieto negatívne kvality vedú k tomu, aby sa ľudia odpútali od ruralistického ideálu vegetatívneho (hoci spokojného) prežívania a „príroda“ (Kant ďakuje prírode za neznášateľnosť a svár) ich privedie k nastoleniu zákonnej občianskej ústavy, v rámci ktorej sa reálna sloboda uskutočňuje prostredníctvom vlády práva. Keď uvažoval o právnej nevyhnutnosti vstúpiť do občianskeho stavu, odvoláva sa Kant na tri princípy: sloboda človeka, rovnosť s druhými, samostatnosť občanov. Tretí princíp charakterizoval aj svetobčiansku jednotu, zbratanie sa, jednotu vôlí všetkých, takže príroda (a právo) má podporovať svetoobčiansku spoločnosť, o ktorej filozof nevie, kedy nastane.

Kant rozšíril platnosť všeobecnej etickej teórie na oblasť právnej vedy (Rechtslehre), analogicky Dahrendorf modifikoval jeho imperatív, cieľom by malo byť nastolenie svetovej liberálnej ústavy: „konaj tak, aby maxima tvojho konania mohla byť považovaná za princíp svetoobčianskej ústavy všeobecne spravujúcej právo“. ([4], 122) Cieľom politiky slobody je podľa Dahrendorfa „čo najväčšie životné šance pre čo najväčší počet ľudí“ (Rawls: prospech pre všetkých a najviac pre najmenej zvýhodnených), pod čím sa rozumie *šanca voľby*, t.j. aby ľuďom bolo dovolené voliť a mali možnosť voliť, ide o nárok participovať a ponuku činností a statkov pre výber. Osvietenský sociálny perfektibilizmus rovnako ako marxizmus predpokladali zvládnutie spoločenských konfliktov prostredníctvom reformovaných resp. revolučne transformovaných inštitúcií. Dahrendorf si myslí, že budúce konflikty budú natoľko nevypočítateľné, že sa nebudú dať zvládnuť prostredníctvom politických inštitúcií, ale je nevyhnutné zaviesť určité rešpektované pravidlá, t.j. právny poriadok (rule of law) a navyše posilňovať zmysel pre stálosť nášho konania, aby sa v našom sociálnom svete darilo slobode. ([4.], 91-93) Politická demokracia automaticky nevytvára hospodársky blahobyť, čo sa potvrdilo v rámci postkomunistickej transformácie, ale aby demokracia splnila svoje záväzky, musí byť zakotvená v liberálnom poriadku. Občianska spoločnosť je spoločnosťou slobodných združení, zjednocuje ľudí na základe ich záujmov a preferencií (väzby „súdružstva“ t.j. solidarity, spolupatričnosti a súdržnosti), táto je podmienkou liberálneho poriadku rovnako ako nadvláda práva (udržiavanie demokracie a ústavy slobody). ([4.], 96-99) Globalizácia pritom znamená miznutie demokracie, takže sa musíme uspokojiť s rozvíjaním právneho poriadku, usilovať o záväzné právne pravidlá a efektívne sankcie vo svetovom meradle. „Miznutie demokracie“ znamená, že neexistuje žiadny postup pre striedanie tých, ktorí rozhodujú; neexistujú žiadne predvídateľné kontrolné mechanizmy; neexistuje žiadna systematická metóda, ako prihliadať na záujmy a názory tých, ktorých sa rozhodovanie týka (svetového obyvateľstva). ([4.], 110) Slobodu považuje Dahrendorf za najvyšší cieľ verejného konania a činného

² Hobbes definoval kvality ľudskej prirodzenosti: súťaživosť, nedôvera, slávybažnosť.

života a ako taká je nedeliteľná: pokiaľ sa viaže na privilégiá, ostáva nedokonalou, preto vytvorenie liberálneho poriadku podmieňuje slobodnú spoločnosť pre všetkých občanov. ([4], 121) Pravdepodobne sa nedočkáme svetovej demokracie, ale reálna je svetová nadvláda práva, čím sa myslí, že medzinárodné právo nebude vystupovať iba ako súhrn morálnych požiadaviek, lež ako súhrn platných pravidiel, podliehajúcich sankciám. ([4], 127)

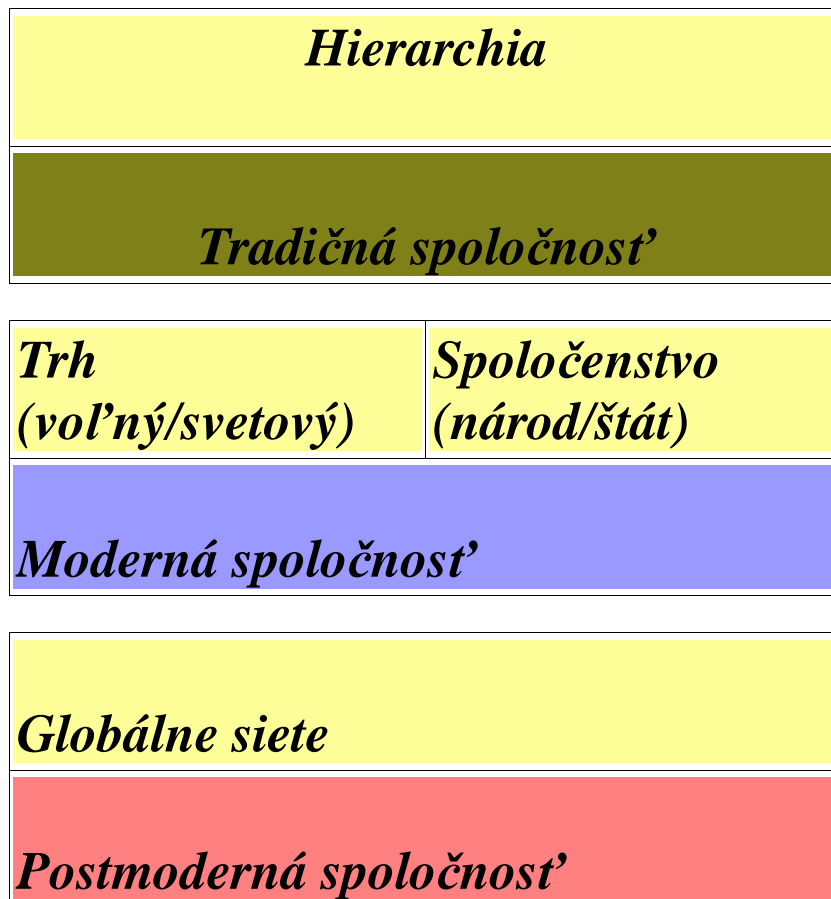
Z odlišných filozofických východísk, od Kanta (Dahrendorf) a od Marxa (Bondy), sa potvrdil význam práva ako fundamentálneho normatívneho systému, ktorý je schopný alebo aspoň poskytuje nádej, že sociálny poriadok umožní v minimálnom variante prežitie pozemskej civilizácie, v maximálnom variante napredovanie pozitívnej slobody. Toto tvrdenie však je len jednou z možností v rámci alternatívnych scenárov pozemskej civilizácie, varovný scenár spočíva v možnosti znovunastolenia barbarstva až po úplný zánik civilizácie ako takej. . Ako je známe, po Rímskom práve, ktoré inšpirovalo aj Kanta, bolo 12.storočie právnym storočím, zákon sa začínal chápať ako povinnosť, predpísaná rozumom za účelom všeobecného dobra, čo predznamenovalo éru osvietenstva (rozum ako univerzálne meradlo a miera konania). Obmedzenia ľudského rozumu, ktoré v postmodernej argumentácii slúžia na jeho zavrnutie ako univerzálneho etalónu, síce limitujú potenciál *vlády práva*, dodnes však platí, že práve tento rozum je nevyhnutnou podmienkou jej uplatnenia. Ak uvažujeme o 21.storočí ako o novej ére práva, ide o hypotetickú alternatívu, ktorej sprievodným znakom sú napríklad vzostup právnej filozofie a úvahy o základných princípoch globálnej etiky alebo o presadzovaní medzinárodného práva. Táto hypotéza je problematická, pokiaľ ide o jej praktické uplatnenie: ak má byť zabezpečená právna istota a vymožitelnosť práva, musí za ním stáť autorita, disponujúca prostriedkami na jeho vynútenie. V optimistickom (menej rizikovitom) variante by to bola autorita medzinárodného spoločenstva, v pesimistickom nestabilnom variante unilaterálna autorita impéria. Predložená hypotéza nemôže byť reflektovaná ako nevyhnutnosť či dokonca pokrok, pokiaľ sa nebudeme resp. nechceme utiekať k tomu, že poznáme finalitu dejín, prípadne že týmto poznaním disponujú nejaké autoritatívne štruktúry, ktoré nám dokážu poskytnúť viac slobody, než keby sme boli ponechaní sami na seba.

V súčasnosti pojem globalizácie plní ideologického konštruktu, ktorý vyjadruje finalitu dejín (kvázi „historická nevyhnutnosť“): budúcnosť má svoju poslednú podobu, ktorá sa odhaľuje v dejinách a tou je „globálny trh, globálna vláda a globálna občianska spoločnosť“. Prekonáva všetky lokálne, historické a morálne obmedzenia, ktoré kladú globálnemu trhu a globálnej vláde náboženstvá, etické normy a kultúry „menej vyvinutých“ spoločností, údajne výlučne globalizácia môže zaručiť planetárnu koordináciu ľudstva a tým aj novú vyššiu racionalizáciu života na planéte Zemi. Namiesto postmodernej straty životného sveta a zmyslu života sa ponúka akoby otvorené pole možností. Globalizácia svojou podstatou naozaj nepredstavuje živelnú pohromu, podobnú biblickej potope, lenže jej negatívne dôsledky by za určitých okolností mohli byť rovnako fatálne... Ako možné alternatívy politickej negociácie v súčasnosti možno predložiť dve vízie: unipolárny resp. multipolárny svet a v každej alternatíve dva scenáre, realistický a varovný (katastrofický). Predkladané alternatívy sú alternatívami sociálneho poriadku v

zmysle filozofickej kategórie, ktorá vyjadruje totalitu dynamických interakcií štyroch komplexných subsystémov: hierarchia, trh, spoločenstvo, sieť.

GLOBALIZÁCIA

atómová bomba, ekologická kríza, mediálna sieť



Z hľadiska politickej negociácie sa za aktuálnou nestabilitou a konfliktnosťou medzinárodných vzťahov na fenomenálnej úrovni, ktorá pripomína obdobie pred vypuknutím druhej svetovej vojny, v skutočnosti skrýva zásadný hlbinný antagonizmus medzi vízou jednopolárneho alebo multipolárneho sveta. Vojna ako modus bytia najlepšie zodpovedá charakteru civilizácie, ktorá sa zakladá na totálnej exploatacii neobnoviteľných prírodných zdrojov v globálnom meradle a na prehľbovaní globálnej nerovnosti, pokiaľ ide o ľudské zdroje. Významný český filozof Jan Patočka presvedčivo ukázal, že kľúčovou udalosťou 20. storočia bola prvá svetová vojna:

„... lidstvo je zkušeností války tak prostoupeno a fascinováno, že jedině z ní je možno pochopit rysy dějin naší doby. ... Obrovité hospodářské dílo obnovy, sociální

vymoženosti nebývalé, ba nikdy nesnžené, ktoré se rozehráli v Evropě vyřazené ze světových dějin, ukazují, že tento světadíl se odhodlal k demobilizaci, protože mu nic jiného nezbyvá. Zároveň se tím prohlubuje propast mezi *beati possidentes* a těmi, kdo na planetě bohaté energií umírají hlady – tedy se prohlubuje válečný stav.“ [5., 115-116]

SVETOVÝ PORIADOK

<u><i>Unipolarita</i></u>	<u><i>Multipolarita</i></u>
<i>Legálne impérium (svetová vláda)</i>	<i>Oddelené ríše (modus vivendi)</i>
<i>Legitímne impérium (refeudalizácia)</i>	<i>Vojna všetkých proti všetkým (nové barbarstvo)</i>

ALTERNATÍVA: UNILATERALIZMUS

Impérium je nositeľom stability, samozrejme v rámci striktného rozlišovania hraníc vnútri/vonku, svetová vláda na právnom základe by sa mohla opierať o autoritu impéria. Sem patria úvahy o celosvetovom šírení liberálneho poriadku v koncepciách J.Rawlsa a R.Dahrendorfa. Dôraz na legalitu je zároveň rizikovým faktorom tohto scenára. V.Bělohradský právom upozorňuje, že legalita v komplexnej spoločnosti je pod kontrolou armád právnikov, ktorí s ňou zaobchádzajú po leninsky, posudzujú ju z hľadiska efektivity: bude výhodnejšie prekročiť ju alebo držať sa jej v partizánskom boji o vyššie zisky na globálnom trhu? [6.,136] Namiesto legality, formálneho akceptovania ľudských práv (aspoň pre slobodných občanov impéria) je pre globálnych kapitalistov jednoduchšie opierať sa o legitimitu moci, pragmatizmus namiesto (hoci formálnej) vlády zákona. Táto tendencia je evidentná už v súčasnosti: ide o na tých, ktorí sú schopní garantovať sami sebe bezpečnosť (patróni) a na tých, čo týmto zdrojom nedisponujú a teda sú závislí (klienti). Mohli by sme prvý scenár

napriek výhradám hypoteticky považovať za scenár žiadúcej budúcnosti ako neokonzervatívci, potom si však musíme uvedomiť, že je menej stabilný než scenár druhý, scenár refeudalizácie, ktorý obsahuje dekadenciu v zmysle určitého druhu predmoderného barbarstva.

ALTERNATÍVA: MULTIPOLARITA

Jednotlivé kultúrno-civilizačné centrá dospeli k modus vivendi, sú schopné koexistovať, pokiaľ navzájom rešpektujú aktuálne mocenské pomery. Ako príklad by mohlo slúžiť presadenie princípu tolerancie (rozumie sa náboženskej) po tridsaťročnej vojne alebo idealizácia „osmanskej ríše“ : niektorí autori uvažujú o „osmanskej demokracii v Európe: rozumie sa tým taká organizácia spoločnosti, v ktorej spolunažívajú oddelené spoločenstvá, pri čom každé má svoje kolektívne práva, založené na vlastnom náboženstve, vlastne určitý variant multikulturalizmu. (V Európe by to znamenalo, že výsadné postavenie by si mohla nárokovať katolícka cirkev [6., 210]). Víziu multikulturalizmu v podstate možno extenzívne rozšíriť na celoplanetárnu úroveň, ako však svojho času upozornil Rawls (*Politický liberalizmus*), modus vivendi je nestabilný, trvá len dovtedy, kým pretrváva daný pomer síl, ktorý ho podmieňuje. Rawls vo svojej poslednej zásadnej práci *The Law of Peoples (1999)* natoľko oslabil nevyhnutnú podmienku liberálnej demokracie – totiž aj neliberálne demokracie a dokonca tzv. „zaťažené štáty“ nemajú celkom zahatanú cestu k dobre usporiadanej spoločnosti – že je možné interpretovať, že by snád' mohol scenár oddelených ríš podmienene koncepcie akceptovať. Treba pritom brať do úvahy úskalía multikulturalizmu: hyperburžoázia si môže dovoliť zhovievavý odstup vo vzťahu k miestnym kultúram, nemusí ich kolonizovať, pokiaľ sú politicky irelevantné: to znamená, že sú znehodnotené natoľko, že tieto kultúry už nie sú schopné položiť fundamentálnu otázku zmyslu resp. hraníc ekonomického rastu. [6., 208] Tento scenár by sa mohol hypoteticky javiť ako scenár žiadúcej budúcnosti, je však založený na utopických predpokladoch a teda nestabilný a v konečnom dôsledku nehodnoverný, takže legálne impérium by bolo efektívnejším riešením, hoci sa nedá jednoznačne konštatovať, že by bolo zároveň lepším riešením. Ako stabilnejší v rámci alternatívy multipolarity by sa javil štvrtý scenár – vojna všetkých proti všetkým: Hobbesov stav anarchie, ktorý by bol návratom barbarstva v tom zmysle, že výtobytky technickej civilizácie by boli skôr či neskôr zničené, v tom lepšom prípade na východiskovú pozíciu neolitu, v tom horšom zánik pozemskej civilizácie v zmysle zániku druhu homo sapiens (nemuselo by to znamenať úplný zánik všetkých foriem života na planéte). Ide o varovú prognózu, ktorej účelom je odvrátiť nežiadúcu budúcnosť so všetkými dôsledkami, ktoré z toho vyplývajú pre našu súčasnú situáciu.

LITERATÚRA:

1. [Shell Global Scenarios to 2025. www.shell.com](http://www.shell.com)
2. J.Keller: Teorie modernizace. Praha 2007.
3. E.Bondy: O globalizaci. Brno 2005.
4. R.Dahrendorf: Hledání nového řádu. Praha 2007.
5. J.Patočka: Kacířské eseje o filosofii dějin. Praha 2007.
6. V.Bělohradský: Společnost nevolnosti. Praha 2007.

Príspevok na kolokviu *Koncipování budoucnosti v Evropě 2008 (OFS Praha)*